

**SKRIVENE I TEHNIČKE MJERE PRAĆENJA I ISTRAGE U
KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE KOSOVO**

**HIDDEN AND TECHNICAL MONITORING AND INVESTIGATION
MEASURES IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC
OF KOSOVO**

Izvorni znanstveni članak

*Doc. dr. Driton Muharremi**

Sažetak

U radu se, prevalentno na temelju arhivske građe i drugih relevantnih izvora i literature, primjenjujući adekvatne naučne metode, istražuju se Skrивene i tehničke mjere praćenja i istrage u okviru krivičnog zakonodavstva Republike Kosovo, u periodu 2004-2009., a od 13.12.2012 stupi je na snagu novi ZKP Zakonik Br. 04/ L-123, gde su Skrивene i tehničke mjere praćenja i istrage ostale iste samo sto na novom ZKP Sudija pred pretresnog postupka, na zahtjev državnog tužioca može naložiti pojedinačno sve mere.

Taj vremenski raspon čini nam se društveno i naučno opravdanim, jer se radi o vremenu kad je stupio na snazi novi Zakon o Krivičnom Postupku Republike Kosova, a samim time i apliciranje na praksi Skrivenih i tehničkih mjere praćenja i istrage. Činjenica da je novi ZKP stupio na snazi 2003 normalno je da je bilo i poteskoća u primjeni ovih mjera, kao sto je nedostatak obučenog osoblja u oblasti kompjuterske forenzike, zakonskog prislusškivanja, kompjuterskog kriminala, pranja novca, i drugih specijalizovanih oblasti. Broj tužilaca specijalizovanih (sa adekvatnom obukom) i namenjenih kriminalnim istragama u vezi sa organizovanim kriminalom, još uvek nije dovoljan. Institucijama odgovornim za sprečavanje i suzbijanje organizovanog kriminala nedostaje potrebna tehnička i tehnološka informativna oprema kao i prostor za rad. Sam sistem mjera prikrivene istrage kakav se primenjuje na Kosovu veoma je sveobuhvatan i nudi veliki broj po strukturi različitih mjera za borbu protiv specifičnih oblika kriminala. Ovaj vremenski okvir je uzet i iz razloga što su do sada okončani predmeti u kojima su se koristile ove mjere, a i radi boljeg poređenja sa naradnim izmjenama ZKP-a.

Ključne riječi: skrивene mjere, tužilac, organizirani kriminal, borba protiv organiziranog kriminaliteta.

* Faculty of Law, AAB University in Pristina. E-mail: driton.muharremi@universitetiaab.com

Abstract

The paper, predominantly on the basis of archival material and other relevant sources and literature, applying adequate scientific methods, investigates hidden and technical measures of monitoring and investigation within the criminal legislation of the Republic of Kosovo, in the period 2004-2009, and from 13.12.2012 the new CPC Code no. 04 /L-123, where the hidden and technical measures of monitoring and investigation remained the same only in the new CPC Judge before the trial procedure, at the request of the state prosecutor may order all measures individually.

This time span seems to us socially and scientifically justified, because it is the time when the new Criminal Procedure Code of the Republic of Kosovo came into force, and thus the application in practice of hidden and technical monitoring and investigation measures. The fact that the new CPC entered into force in 2003 is normal to have difficulties in implementing these measures, such as a lack of trained staff in computer forensics, legal wiretapping, computer crime, money laundering, and other specialized areas. The number of specialized prosecutors (with adequate training) and intended for criminal investigations related to organized crime is still insufficient. Institutions responsible for preventing and combating organized crime lack the necessary technical and technological information equipment as well as work space. The system of covert investigative measures as it is applied in Kosovo is very comprehensive and offers a large number of different measures to combat specific forms of crime. This time frame was also taken for the reason that the cases in which these measures were used have been completed so far and for the sake of a better comparison with the draft amendments to the CPC.

Key words: hidden measures, the prosecutor, organized crime, the fight against organized crime.

1. UVOD

Savremena društva u svom krivičnompravnom odgovoru na fenomen organizovanog kriminala, koji po svim svojim obilježjima predstavlja jedan od najtežih oblika kriminalnog ponašanja, pribjegavaju specifičnim vidovima krivične istrage i pravnim institutima nepoznatim tradicionalnom krivičnom postupku. Razlog za implementiranje ovakvih formi istražnog postupanja u nacionalna krivična zakonodavstva leži u činjenici da se tradicionalnim istražnim sredstvima nije moguće adekvatno suprotstaviti prijetnji organizovanog kriminala.

Pomenuti se oblici krivičnog istraživanja prvenstveno se odnose na različite forme specijalnih istražnih tehnika, ali isto tako i na institute kooperativnog svjedoka, odnosno svjedoka pokajnika, zaštićenog svjedoka, pregovaranja o krivnji i sl. Njihovo je glavno obilježje efikasnost u suprotstavljanju kriminalnom djelovanju, uz istovremeni značajan udar na prava i slobode građana, a u skladu sa opštom tendencijom u okviru krivičnoga prava prema kojoj veća ovlaštenja pravosudnih organa u istraživanju kriminala u pravilu imaju za posljedicu veći stepen potencijalnog ograničavanja prava i sloboda građana, pa čak i ugrožavanja takvih prava i sloboda.

Kao i većina evropskih zemalja na početku trećeg milenijuma, Republika Kosovo je u svoje krivično zakonodavstvo implementirala pomenute oblike i institute istražnog djelovanja. To je u skladu i sa opštim zahtjevima na području međunarodnog prava, kojima se zagovara uvođenje specijalnih istražnih tehnika u nacionalna zakonodavstva i ostvarivanje pune saradnje država na međunarodnom nivou po pitanju suprotstavljanja transnacionalnom organizovanom kriminalu.

Tako su, prvenstveno kao odgovor na pojavu organizovanog kriminala, donošenjem privremenog Zakona o krivičnom postupku 2003. godine, u sistem krivičnog pravosuđa Republike Kosovo uvedene skrivene i tehničke mjere praćenja i istrage kao potpuno novi oblik istražnog postupanja u krivičnom postupku.

Konkretno, skrivene i tehničke mjere praćenja i istrage su: skriveni foto i video nadzor, skriveno praćenje razgovora, pretres poštanskih pošiljki, presretanje telekomunikacija, presretanje komunikacija preko kompjuterske mreže, kontrolisana isporuka poštanskih pošiljki, korišćenje uređaja za traganje i lociranje, simuliranje trgovine, simuliranje krivičnog dela podmićivanja, pribavljanje liste poziva sa datog telefonskog broja i davanje finansijskih podataka.

Skrivene i tehničke mjere praćenja i istrage po svom sadržaju i pravnim efektima predstavljaju novum u postupanju policijskih i uopšte pravosudnih organa na Kosovu. Razlog za to leži u činjenici da, kada je pitanju njihova aplikacija u krivičnom postupku, još uvijek postoje mnoga neriješena pitanja, te različite nedoumice - počev od inicijalne faze, dakle utvrđivanja da li su ispunjeni uslovi za njihovo određivanje i hoće li se njihovim određivanjem postići željeni rezultati, potom njihovog sprovođenja koje je često teško održati u granicama koje su predviđene zakonom i, konačno, do korišćenja dokaza koji su pribavljeni njihovom primjenom.

U tom smislu namjera nam je da egzaktno, sa naučnog stajališta, razmotrimo sve aspekte primjene skrivenih i tehničkih mjera praćenja i istrage u sistemu krivičnog pravosuđa Republike Kosova, uočimo probleme koji se javljaju u svim fazama njihove aplikacije u suprotstavljanju

organizovanom kriminalu i sugerišemo adekvatna rješenja kojima bi se pomenuti problemi prevazišli.

2. POJMOVNO ODREĐENJE I OBLICI ISPOLJAVANJA ORGANIZOVANOG KRIMINALA

U savremenim uslovima su prisutvo i uticaj organizovanog kriminala na gotovo sve oblike društvenog i javnog života notorni, i u tom pogledu nema neslaganja ni u teoriji niti u relevantnom zakonodavstvu. Jedinstveno je, dakle, gledište da fenomen organizovanog kriminala danas predstavlja jednu od najsloženijih pretnji za opštu stabilnost i bezbednost.

O poreklu i evoluciji organizovanog kriminalnog delovanja u krivičnopročnoj i kriminološkoj nauci nema potpune saglasnosti, iako je evidentno da je u SAD, Italiji i drugim razvijenim zemljama decenijama ubazad postojala "mafija" kao posebna organizacija. Međutim, organizovani kriminalitet je postao predmet pažnje šire međunarodne zajednice tek kada je 80-tih godina prošlog veka probio sve barijere i državne granice. Šta više, izraz „organizovani kriminal“ se od tada koristi kao fraza kojom se označava eskaliranje zabrinutosti nacionalnih i nadnacionalnih javnih institucija i građana u pogledu ekspanzije domaćih i svetskih ilegalnih tržišta, porasta mobilnosti kriminalnih aktera preko nacionalnih granica i njihov vidni porast svojstva da zatruju zakonitu ekonomiju i podriju političke institucije. (*Paoli, Fijnaut, 2003.*)

Na međunarodnoj konferenciji OUN o organizovanom kriminalitetu i terorizmu, koja je održana od 1994. godine u Napulju, izneti su statistički podaci o stanju i kretanju organizovanog kriminaliteta. Predloženo je preduzimanje konkretnih kriminalističkih, krivičnopravnih i krivičnoprocesnih mera država, međunarodnih organizacija (Interpola), i međunarodne zajednice u celini.

U cilju dolaženja do univerzalne, međunarodno priznate i opšteprihvaćene definicije pojma organizovanog kriminala, na pomenutoj Konferenciji date su preporuka o definisanju pojma organizovanog kriminala u okviru Globalnog plana delovanja u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (*Global Action Plan Against Orgnized Transnational Crime*).* Postignut je konsensus da se do usvajanja opšte, zajedničke definicije prihvate i koriste sledeći konstituenti organizovanog kriminala, i to:

- 1) njegovu osnovu čine tri ili više lica, kriminalno udruženje,

* *Naples Political Decleracion and global Action Plan Organized Transnational Crime, UN Crime Prevention and Criminal Justice Newsletter, No. 26/27,1995.*

- 2) takvo udruženje karakteriše hijerarhijsko ustrojstvo radi lakšeg nadzora čelnih ljudi nad članstvom,
- 3) u cilju ostvarenja profita i kontrole tržišta primenjuje se nasilje, zatrašivanje i korupcija,
- 4) tendencija usavršavanja modus-operandi-a i prodiranja u zakonite privredne tokove,
- 5) raznovrsnost oblika kriminalnog delovanja u svim oblastima privrednog i finansijskog sistema, unutar države kao i u međunarodnim razmerama i
- 6) asocijacija sa drugim kriminalnim organizacijama, često i van nacionalnih granica. (Marinković, 2010.)

Uprkos ovako jasnim smernicama, još uvek nema jedinstvene i opšteprihvaćene definicije organizovanog kriminala, pa samim tim ni o metodama delovanja i ciljevima, kao i oblicima saradnje, strategiji i metodama suprotstavljanja ovom fenomenu. Ovo je posledica činjenice da se organizovani kriminal ne ispoljava u svim zemljama u istim oblicima i sa istim intenzitetom, već su oni prilagođeni postojećim društvenim odnosima i povoljnim uslovima za odgovarajuće vidove kriminalne delatnosti. Tako na primer, među autorima nema saglasnosti o nužnoj povezanosti takvih oblika grupnog kriminalnog delovanja kriminalne organizacije sa državom i njenim organima.

Osnovni problem se ispoljava u različitim shvatanjima u odnosu na stav da li svi oblici organizovanog kriminalnog delovanja predstavljaju i organizovani kriminalitet, odnosno da li postoji organizovani kriminalitet i kada nije uspostavljena veza kriminalne organizacije sa predstavnicima državnih, političkih, privrednih, finansijskih i drugih relevantnih struktura. Analizom sadržaja definicije pojma organizovanog kriminaliteta, mišljenja autora mogu se sistematizovati u dva osnovna shvatanja. (Bošković, 1998., Korajlić, 2012.)

U svakom slučaju, ovaj tip kriminala podrazumeva određeni stepen organizovanosti, koji se ogleda u planiranju izvršenja krivičnih dela, podeljenosti zadataka, u rukovođenju celokupnom kriminalnom delatnošću od strane odgovarajućeg šefa, a koliko će koji od ovih načina biti ispunjen, zavisi pre svega od čvrstine i hijerarhijskog ustrojstva svake kriminalne organizacije.

Ono po čemu se kriminalne organizacije razlikuju od pojedinačnog, ali i od svih drugih oblika kolektivnog izvršenja krivičnog dela jeste visok stepen profesionalnosti i drskost učinilaca, dinamičnost i stalna težnja ka ekspanziji, takođe su značajna obeležja organizovanog kriminaliteta.

Najzad, ovaj oblik kriminala ispoljava još neke specifičnosti, a pre svega spremnost na obračun sa onim predstavnicima organa vlasti, državnih organa, političkih i drugih značajnih organa koji su spremni da se

suprotstave njihovom kriminalnom delovanju, kao i, pa i likvidacija onih lica koja se mogu pojaviti kao svedoci optužbe (ključni svedoci) ili koji neće da svedoče u njihovu korist (svedoci odbrane).

Iako je organizovanost ključna osobenost ove vrste kriminala, činjenica je da nisu svi tipovi organizacije po strukturi veza, nivou i čvrstini organizovanja i hijerarhije isti. (Milošević 2003.) Prema stepenu unutrašnje čvrstine i načinu delovanja organizovanog kriminala, Interpol kategorizuje tri tipa kriminalnih organizacija, i to:

- (1) tradicionalni tip,
- (2) profesionalni tip i
- (3) prilagodljivi tip.

Međutim, ovakva podela organizacija organizovanog kriminala nije stroga, pošto se one često prepliću i imaju karakteristike jednih ili drugih i trećih.

Tradicionalni tip kriminalnog udruženja je najpoznatiji, a odlikuje se, hijerarhijskom organizacijom, odnosno strukturom, strogom subordinacijom, planskim kriminalnim delovanjem, izuzetnom konspirativnošću, posebnim etičkim kodeksom ponašanja i sl.*

Profesionalni tip kriminalnog udruženja odlikuje okolnost da se specijalizovao za bavljenje jednom ili više posebnih kriminalnih delatnosti, bez posebnog vremenskog i taktičkog kontinuiteta, etičkog kriminalnog kodeksa i sl. Takva kriminalna delatnost može biti usmerena na ilegalni promet opojnim drogama ("narkomafija"), krađe i preprodaju automobila ("automafija"), krijumčarenje migranata, otmice, i dr.

Najzad, prilagodljiv tip kriminalnog udruženja, koji je i najrasprostranjeniji, odlikuje se veoma fleksibilnom organizacionom strukturom, što omogućava brzo prilagođavanje uslovima koji garantuju da se u određenom vremenu i na određenom prostoru ostvari maksimalni kriminalni profit.

Određene specifičnosti organizovanog kriminaliteta vezane su i za same njegove elementarne uslove koji mu omogućavaju opstanak i duži period bavljenja organizovanom kriminalnom delatnošću. Te karakteristike se odnose na primenu nasilja i korupcije za uspostavljanje kriminalnih veza, ali i drugih metoda (ucena, pritisci, iznuda, i sl.), kojima kriminalna organizacija takođe uspeva da dobije određene ustupke i ostvari odgovarajući društveni status.

* *Konkretne oblike zločinačkih udruženja koja svrstavamo u tradicionalni, profesionalni i prilagodljiv tip u SAD, Italiji, Mađarskoj i drugim zemljama vidi u: Sačić Ž., Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, str. 3-5 i dalje.*

Na kraju, iako se organizovani kriminal pojavljuje u mnogim formama, ipak vredi pomenuti najviše izražene forme toga kriminala, kao što su: *ilegalni proizvodnja i trgovina opojnim drogama i prekrusorima, * trgovanje ljudskim bićima (uključujući i trgovanje ženama, decom i bebama), trgovanje ljudskim organima, krijumčarenje (ukradenih) automobila, krijumčarenje i nedozvoljena trgovina kulturnim dobrima, krijumčarenje zaštićenih primeraka flore i faune, krijumčarenje i nedozvoljena trgovina akciznom i ostalom vrednom robom, ilegalno unošenje radioaktivnog otpada i drugih otpadnih materija, organizovana prostitucija, organizovano kockanje, organizovani kriminalitet u privredno-finansijskoj oblasti (falsifikovanje novca i stavljanje u opticaj lažnog novca, pranje novca), reket i drugi oblici organizovanog nasilničkog kriminala, visokotehnoški kriminal, i druga krivična dela koja su vezi sa organizovanim kriminalom.*

Ovde posebno treba naglasiti da je u svim zemljama u tranziciji organizovani kriminal, a posebno organizovani privredni kriminal, u stalnom porastu, da proširuje svoje područje delovanja na različite vrste kriminala i preko granica, da iskorišćava legalne privredne delatnosti kako bi ozakonio svoje kriminalne aktivnosti i da primenjuje visoku tehnologiju, posebno za kodiranje i prikriivanje komunikacija.

Pri tome promena imovinskih prava putem privatizacije predstavlja još jedan ključni doprinos privrednom kriminalu, dok otuđivanje imovine, dovodeći do propadanja nekada uspešnih socijalističkih preduzeća nakon čega dolazi prodaja za male iznose, čini se da izaziva najveći gubitak poverenja javnosti i institucije vlasti. Zajedno sa gubitkom javnih prihoda izbegavanjem poreza i carina, i prevarama u oblasti nabavke, mahinacije u privatizaciji predstavljaju veliki izvor problema za zemlje u tranziciji.

Pojmovnim određenjem organizovanog kriminala u nauci kriminologije, kriminalistike i krivičnog procesnog prava bavio se veliki broj autora, pri čemu se u poslednjih nekoliko decenija intenzivno raspravlja o njegovom sadržaju.

Tako se, na primer, organizovani kriminal u literaturi određuje kao neideološka delatnost, koja uključuje veliki broj lica u tesnoj društvenoj interakciji, organizovanoj na hijerarhijskoj osnovi, radi sticanja profita i moći, vođenjem nelegalnih i zakonitih aktivnosti, koje uz relativno mali rizik, obezbeđuju visoke prihode. Položaji u hijerarhijskoj strukturi, zauzimaju se ili na bazi sredstava ili na osnovu racionalnih kriterijuma, u

** Nesporo je da proizvodnja i trgovina opojnim drogama predstavlja najmarkantniji oblik savremenog organizovanog kriminala, mada ovome treba dodati i trgovinu ljudima, a u određenoj meri i krijumčarenje oružja, pranje novca, i dr. Naime, ilegalni promet opojnim drogama jedan je od najprisutnijih oblika organizovanog kriminala, jer donosi enormne zarade. Procenjuje se da se, na globalnom planu, vrednost profita ostvarenog trgovinom drogom (ilegalnom) kreće odmah iza profita ostvarenog trgovinom nafte (legalnom).*

skladu sa sposobnostima koje pojedinac poseduje. Ti položaji su stalni i ne zavise od lica koje ih zauzima u određenom trenutku, a članovi udruženja podrazumevaju tu crtu stalnosti. Raznim sredstvima nastoji se otkloniti konkurencija, jer se teži monopolu nad određenim delatnostima ili teritorijama. Izražena je sklonost da koriste nasilje i podmićivanje, kako bi se ostvario cilj ili uspostavila disciplina. Članstvo je ograničeno, mada i oni koji nisu članovi, mogu biti angažovani u pojedinim slučajevima. (Abadinsky, 1988.)

Takođe se navodi da organizovani kriminal obuhvata pripremana, podelom posla, planski, profesionalno izvršena teža krivična dela, koja mogu počiniti najmanje tri međusobno povezana učinioca udružena u kriminalno udruženje, čija je svrha sticanje i povećanje finansijske dobiti i društvene moći, trajnim, tajnim i zajedničkim delovanjem članova, bez poštovanja međunarodnih granica, uz primenu nasilja, zastrašivanja ili korupcije za osiguranje svog ilegalnog opstanka, odnosno razvoja kriminalne delatnosti. (Sačić, 1997.)

Neki procesualisti s pravom ističu da organizovani kriminal obavezno podrazumeva postojanje organizacijske strukture, međusobne povezanosti članstva s ciljem pribavljanja koristi, stvaranjem, prometom ili korišćenjem različitih dobara i povezanosti sa uticajnim privrednim, administrativnim i političkim snagama.

Naime, organizovani kriminal nastoji da se ponaša tržišno i da isto kao legalni privredni subjekti prihvata tržišne uslove, s tim što u međunarodnim okvirima ovaj kriminal ostvaruje uticaj zahvaljujući ogromnim finansijskim sredstvima kojima raspolaže, tako da se razvija i stvara gotovo paralelno svetsko tržište na kojem se razmenjuju raznovrsna dobra i usluge, pa se u određenim situacijama može govoriti o zločinačkom holdingu, kartelu ili preduzeću. (Pavišić, 1991.)

U teoriji kriminalistike prisutno je shvatanje po kome organizovani kriminalitet predstavlja dobro organizovanu kriminalnu organizaciju, sa strogom hijerarhijom, disciplinom, odgovornošću, lojalnošću i podjelom zadataka, čiji je cilj ostvarivanje što većeg profita i legalizacija nezakonito stečene imovine, zahvaljujući postignutom stepenu društvenog ugleda, bilo na osnova prodora u structure vlasti ili uspostavljenih veza sa organima vlasti državnim organima, legalnim poslovnim privrednim subjektima i uticajnim političkim partijama i strankama. (Bošković, 1998)

Kriminalisti, takođe, smatraju da je organizovani kriminal delatnost privrednog tipa, koju vrše kriminalna udruženja, profesionalne i organizovane grupe, sa strogo utvrđenom hijerarhijom, disciplinom i normama ponašanja. Za ovu vrstu kriminala su vezane organizovane ili poluorganizovane grupe, koje krivična dela vrše u sprezi sa predstavnicima lokalne ili viših stepena državne vlasti, tj. njenih organa i institucija. Nosioci

organizovanog kriminala su u posrednoj vezi (poslovnom odnosu) sa predstavnicima vlasti finansijskih institucija, privrednih kompanija i političkih stranaka. (Kresoja, 2006., Korajlić, Šuperina, Selimić, 2020., Korajlić, Muharremi, 2011.)

Pojedini teoretičari smatraju da se, sa aspekta kriminologije, pod pojmom organizovanog kriminala podrazumeva vrsta delikvencije i tipologija kriminalnih pojava vezana za aktivnost profesionalnih kriminalnih organizacija. To je delatnost „privrednog tipa“ koju vrše kriminalna udruženja sa strogo utvrđenom hijerarhijom, disciplinom i normama ponašanja. Pojava se ispoljava u vidu delovanja organizovanih ili poluorganizovanih grupa ili drugih oblika udruživanja, kolektivnog vršenja krivičnog dela, u sprezi sa predstavnicima lokalne ili viših stepena državne vlasti, odnosno njenih organa i institucija. Pored toga, nosioci organizovanog kriminala mogu biti u posrednoj vezi „poslovnog odnosa“ sa predstavnicima finansijskih institucija, privrednih kompanija i političkih stranaka. (Bošković, 2002., Dautbegović, Teofilović, Korajlić, 2009.,)

Na osnovu iznetih i brojnih drugih definicija organizovanog kriminala iz dostupne naučne i stručne literature, može se zaljučiti da među autorima koji ovaj fenomen posmatraju sa aspekta kriminološke, kriminalističke i krivičnoprocesne teorije i prakse preovlađuje shvatanje o nekoliko konstitutivnih elemenata pojma organizovanog kriminala, među kojima su najznačajniji:

- (1) da je u pitanju trajna organizacija;
- (2) da je u pitanju organizacija koja racionalno radi zbog profita;
- (3) da je u pitanju organizacija koja se odlikuje korišćenjem sile ili pretnje, i
- (4) da je u pitanju organizacija kojoj je potrebna korupcija da bi se stekla i očuvala imunitet od primene prava. (Albanese, 2000; Modly, Korajlić, 2002.)

Najzad, shvatanja eminentnih procesualista, kriminologa i kriminalista pokazuju da je, uz sve teškoće u pogledu definisanja organizovanog kriminala, za njegovo manifestovanje neophodan određeni stepen povezanosti sa ličnostima iz struktura državnih organa, odnosno stvaranje određenog uticaja u političkim i privrednim strukturama. S druge strane, potpuno je neprihvatljivo stanovište onih teoretičara koji smatraju da bi organizovani kriminal, trebalo da se definiše, odnosno da se ograniči isključivo na nelegalne aktivnosti, koje uključuju upravljanje i koordinaciju učenjivanja i prostitucije. (Block, Chambilss, 1981.)

3. DEFINISANJE ORGANIZOVNOG KRIMINALA U MEĐUNARODNOM PRAVU

Sa sigurnošću se može zaključiti da se, u odnosu na obeležja organizovanog kriminala koja se navode nacionalnim zakonodavstvima, slična obeležja susreću i u pristupu međunarodnih organizacija tom problem. U pitanju su: trajnije udruživanje većeg broja lica, hijerarhijski ustrojena organizaciona struktura, plansko bavljenje delatnošću uz podelu rada, vršenje ilegalne aktivnosti, fleksibilna „kriminalna tehnologija“ i raznovrsnost u izboru kriminalnih metoda iskorišćavanja, pretnji, iznuđivanja, sila, prisilne zaštite, teror sve do aktivnog podmićivanja, težnja ka ekonomskoj i političkoj moći, internacionalnost i mobilnost. Zbog toga se, na primer, i smatra da je definicija organizovane kriminalne grupe u Srbiji gotovo identična definiciji Saveta Evrope sadržanoj u Preporuci o vodećim principima borbe protiv organizovanog kriminala iz 2001. godine. (Marinković, 2010; Modly, Šuperina, Korajlić, 2012.)

Poznato je, naime, da je i Evropska Unija je izvršila definisanje organizovanog kriminala, koja korespondira i u mnogo čemu prethodi konkretnim rešenjima iz Konvencije Ujedinjenih Naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Inače, zalaganja za razumjevanje organizovanog kriminala u Evropskoj Uniji imaju raniji početak, i to još od 1997 godine, kada je Evropska Unija ratifikovala dokumenat koji se bazira na spisak od 11 karakteristika organizovanog kriminala.

Naime, kriterijumi za razdvajanje organizovanog kriminala od aktivnosti nekih drugih grupa kriminalaca prema zaključku specijalizovanog tela Evropske unije (*European Unions Working Group on Narcotics and Organized Crime*) od 1994. godine su:

- (1) postojanje kontinuirane saradnje više lica u dugom ili neograničenom periodu;
- (2) učestvovanje više od dvoje ljudi gde svako ima svoju određenu ulogu;
- (3) delovanje u dužem ili neodređenom periodu;
- (4) korišćenje nekih oblika discipline ili kontrole;
- (5) osnove sumnje da se vrše teža krivična dela;
- (6) delovanje na međunarodnom nivou;
- (7) korišćenje nasilja ili drugih sredstava zastrašivanja;
- (8) korišćenje trgovinskih struktura ili struktura sličnih poslovnim;
- (9) umešanost u pranje novca;
- (10) uticanje na politiku, medije, javnu upravu, pravosudne organe ili privredu; i
- (10) težnja za profitom ili moći. (Bay, 1998.)

Uz neophodnost postojanja bar 6 od navedenih 11, obavezno je prisustvo triju ključnih karakteristika: zajedničkog delovanja više od dva lica, vršenja teških krivičnih dela i sticanja dobiti ili moći kao cilja te delatnosti.

Najzad, smatra se kako sve do nedavno na univerzalnom nivou nije postojala definicija organizovanog kriminala, opšteprihvaćena sa međunarodnog aspekta, ali je to prevaziđeno usvajanjem Konvencije Ujedinjenih Naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC) u Palermu u period 12.-15.decembra 2000. godine. Reč je o tzv. Palermo Konvenciji, uz koju su usvojeni i dopunski protokoli, koji na specifičan način adresiraju pitanja koja se odnose na:

- (1) sprečavanje, suzbijanje i osuđivanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom,
- (2) krijumčarenje migranata kopnom, morem i vazduhom, kao i
- (3) nezakonitu proizvodnju i trgovinu oružjem, njegovim dijelovima i municijom.

Zanimljivo je, međutim, da se UNTOC odnosi na teška krivična dela, korupciju, pranje novca i ometanje pravosuđa, pod uslovom da je, po svojoj prirodi, u pitanju transnacionalno „ponašanje koje predstavlja krivično delo“ i da uključuje organizovanu kriminalnu grupu prema definiciji u ovoj Konvenciji, ali da sama Konvencija organizovani kriminal eksplicitno ne definiše.

Naime, UNTOK u članu 2., u odrebi koja nosi naziv "Korišćenje termina", definiše grupu za organizovani kriminal („zločinačku organizaciju“), teško krivično delo i organizovanu grupu.* Prema toj odredbi, zločinačka organizacija predstavlja organizovanu grupu od tri ili više lica, koja postoji u izvesnom vremenskom periodu i koja deluje sporazumno u cilju činjenja jednog ili više teških zločina ili krivičnih dela utvrđenih u skladu sa ovom konvencijom, radi zadobijanja, posredno ili neposredno, finansijske ili druge materijalne koristi.

Da bi se ova definicija smatrala potpunom neophodno je definisati i pojam "teško krivično delo". U skladu sa ovom Konvencijom, pod teškim krivičnim delima podrazumeva se inkriminisana radnja kažnjiva maksimalnom kaznom lišenja slobode u trajanju od najmanje četiri godine ili nekom težom kaznom.

* Prema čl. 2 UNTOC, „organizovana grupa” je grupa ljudi koja je formirana a nije spontano nastala radi neposredno sledećeg vršenja krivičnog dela i čiji članovi nemoraju imati formalno definisane uloge, koja nemora imati kontituitet članstva ni razvijenu organizaciju.

Da bi krivično delo organizovanog kriminaliteta, po svojoj prirodi spadalo u transnacionalni organizovani kriminalitet, pored navedenih uslova potrebno je da bude ispunjen i jedan od sledeća četiri vezana za izvršenje krivičnog dela (član 3, stav 2 Konvencije UN):

- (1) delo učinjeno u više država;
- (2) delo učinjeno u jednoj državi, ali je veći deo priprema, planiranja, rukovođenja ili kontrole obavljen u nekoj drugoj državi;
- (3) delo učinjeno u jednoj državi, ali je u njega uključena grupa za organizovani kriminal koja se bavi kriminalnim aktivnostima u više država;
- (4) delo učinjeno u jednoj državi, ali su bitne posledice nastupile u nekoj drugoj državi.

U svakom slučaju se Konvencija Ujedinjenih Naroda o transnacionalnom organizovanom kriminalu, koja je stupila na snagu u septembru 2003. godine može smatrati do sada najznačajnijim pokušajem da se dođe do globalno usavršenog koncepta organizovanog kriminala. Ova Konvencija je definitivno postavila konture definicije organizovanog kriminala i sadrži sastavne elemente tog krivičnog dela, zbog čega ona predstavlja najbolji legalni osnov kako za sprečavanje i suzbijanje organizovanog kriminala na nacionalnom nivou, tako i za međunarodnu saradnju u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

4. SPECIFIČNOSTI I OGRANIČENJA BORBE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA NA PODRUČJU REPUBLIKE KOSOVO

Organizovani kriminal definisan u Krivičnom zakoniku Republici Kosovo kao teško krivično djelo, izvršeno od neke strukturane grupe da bi neposredno ili posredno ostvarili finansijsku ili imovinsku korist. Navedeni kodeks takođe, vrši definisanje organizovane kriminalne grupe, strukturane kao težak zločin, čije je postojanje i preduslov za kvalifikovanje ovog dela. Konkretnije posmatrano, aktuelno krivično zakonodavstvo definiše “grupe organizovanog kriminala”, u članu 274. KZ Kosova, pri čemu pojam “organizovanog kriminala”, predviđa kaznu zatvora od najmanje pet godina za članove organizovane kriminalne grupe, dok organizatori ili neposredni rukovodioci grupe organizovanog kriminala rizikuju da im bude izrečena minimalna kazna zatvora od 7 do 20 godina.

Osim toga, KZ Kosova definiše fenomen organizovanog kriminala i obuhvatajući:

- (1) način prinude (“nasilje, pretnja upotrebom nasilja ili bilo koje drugo sredstvo prinude);

- (2) vrstu prinude (“obećanje poklona ili bilo kakve druge koristi”),
- (3) svrhu prinude (“kako bi se druga osoba podstakla da se uzdrži od davanja izjave ili davanja lažne izjave, ili ne pružanja tačnih informacija policijskim organima, javnom tužiocu ili sudiji”), i
- (4) uzročnu vezu između radnje i posledica (“kada su ovakve informacije u vezi sa počinjanjem organizovanog kriminala”).

Na osnovu toga, pod kriminalnom organizovanom grupom podrazumevamo struktuiranu grupu koja postoji jedno određeno vreme, i koja deluje u međusobnoj saradnji, s ciljem izvršenja jednog ili više teških krivičnih dela.*

Teška krivična dela u ovom slučaju se vrše radi neposredne ili posredne finansijske ili imovinske dobiti, dok se pod struktuiranom grupom podrazumeva grupa od tri ili više lica koja nije slučajno formirana za istovremeno izvršenje nekog krivičnog dela, pri čemu ne mora da znači da formalno ima definisane uloge za svoje članove ili razvijenu strukturu.

4.1. Specifičnosti borbe protiv organizovanog kriminala na području Republike Kosovo

Sa aspekta kriminalne etiologije, nema sumnje da je geostrateški položaj Republike Kosovo, kao i aktuelni pravni i politički (posleratni) uslovi na samom Kosovu i šire na Balkanu, omogućio raznim kriminalnim grupama da razvijaju aktivnosti organizovanog kriminala. Poseban značaj u tom smislu imaju visok stepen nezaposlenosti i siromaštvo, jer nesumnjivo doprinose stvaranju pogodnih uslova za razvoj kriminala uopšte i organizovanog kriminala posebno.

Kao i u drugim zmljama u tranziciji na Balkanu i šire, u poslednjoj deceniji XX veka, veliki deo proizvodnih privrednih kapaciteta je uništen ili ozbiljno zapušten, zbog čega su izgubljena međunarodna tržišta koja su ti kapaciteti neka da snabdevali. „Izgubljena decenija” stavila je veći naglasak na trgovinu, i legalnom robom, dok su troškovi regionalne trgovine izuzetno porasli. Porast udela u krijumčarenju i trgovini pratio je isti trend, nudeći pogodno tlo za organizovani kriminal, što se izgleda pretvorilo u ključne mehanizme za nezakonitu preraspodelu nacionalnog bogatstva u regiji.

Ekonomske aktivnosti na Kosovu nalaze se na veoma niskom nivou kao posledica nedavnog rata na Kosovu u kome su skoro sve fabrike uništene ili oštećene. Kao posledica ovoga, stepen nezaposlenosti mnogo je viši

* Težak zločin se u Krivičnom zakonu Kosova definiše kao krivično delo koje se kažnjava zatvorom od najmanje četiri godine, što je u skladu sa međunarodnom definicijom iz Palermo konvencije.

(procenjuje se da iznosi oko 60 %) i mnogi su veoma privučeni mogućnošću sticanja visokih prihoda, odnosno novca od strane grupa organizovanog kriminala, uključujući i tzv. sindikate droge (“narkokartele”) za koje Kosovo predstavlja idealnu zemlju za sprovođenje svojih kriminalnih aktivnosti.

S druge strane, u relevantnom aktu evropskih zvaničnika pod nazivom „Izveštaj o napretku za Kosovo za 2010. godinu” navodi se da je korupcija mnogo više rasprostranjena u različitim sferama na Kosovu i ostaje ozbiljna zabrinutost za državotvorne procese na Kosovu. Pomenuti Izveštaj za 2010. godinu konkretizuje neke od ovih nedostataka, zaključujući da je nedavno deklarisanje imovine visokih zvaničnika na Kosovu ukazalo na “...nepoklapanja između prihoda i imovine visokih kosovskih zvaničnika. Ovo ukazuje da korupcija i dalje preovlađuje na visokom nivou na Kosovu”.*

Postoji široko rasprostranjena percepcija javnog mnjenja, da su visoki zvaničnici ili njihovi saradnici bili imuni na istrage i krivično gonjenje. U međuvremenu, različiti međunarodni izveštaji neprekidno ističu nedostatke koji proizlaze iz političkog, zakonodavnog i institucionalnog okvira koji treba da se ojača bolje višestranim strukturama koje zahtevaju bolje mehanizme koordinacije i komunikacije.

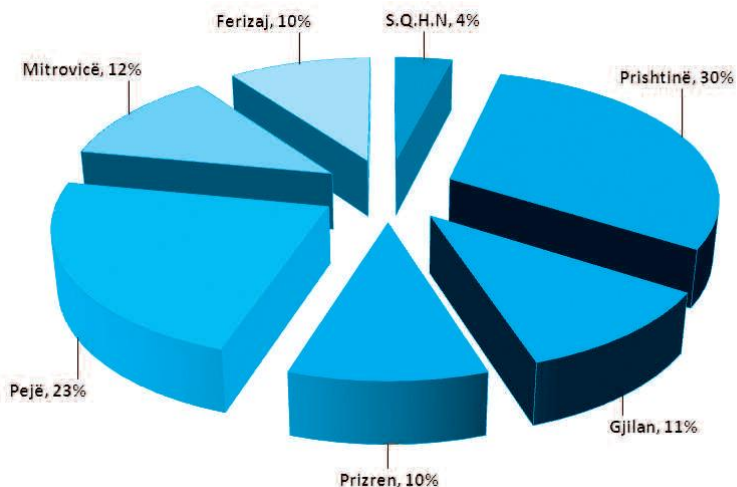
Nedostatak političke volje bavljenja korupcijom i organizovanim kriminalom, ili političko mešanje u strukture koje se bave korupcijom, po njihovoj oceni su zabrinjavajući.

Nove mogućnosti za prevare, finansijski kriminal, i druge oblike privrednog kriminala predstavlja daleko veći potencijal za zaradu sa manje rizika, u velikoj meri se oslanjaju na nedovoljno jasno razlikovanje od legalne ekonomije i finansijske delatnosti. U Jugoistočnoj Evropi su poreske i carinske prevare, nestanak kapitala i prevare u privatizaciji značajniji od tradicionalnog organizovanog kapitala. Razlog je to što se uticaj privrednog kriminala oseća u samim zemljama, a nedaleko od njihovih granica.

Razlika između legalnog preduzeća koje se koristi nelegalnim sredstvima poslovanja i prihode od kriminalnih aktivnosti investira u nešto što je naizgled zakonita ekonomska aktivnost, s jedne strane, i organizovanih kriminalnih grupa formiranih sa ciljem izvršenja privrednog kriminala kojima se upravlja kao preduzećem, sa druge strane, nije veoma izražena.

* http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf

*Dijagram 1: Pregled slučajeva droge po regionima Kosova za 2009. godinu (podaci Odeljenja za borbu protiv droga Kosovske policije) *
Broj slučajeva*

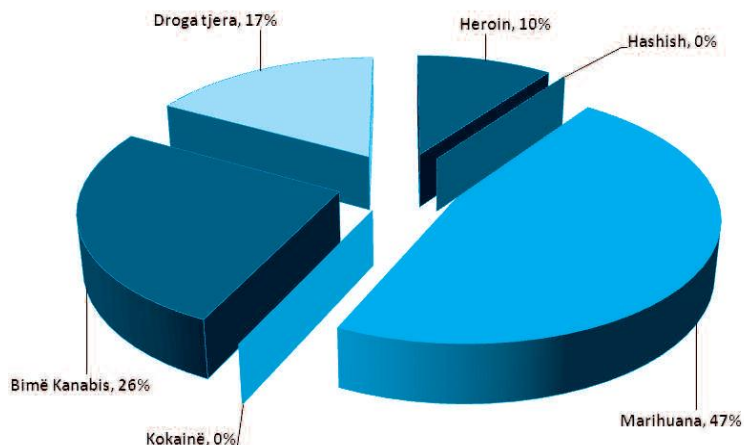
Iz prethodnog grafičkog prikaza, uočava se da je među najviše izraženim formama organizovanog kriminala na Kosovu nesumnjivo nalaze trgovina ljudskim bićima (u vidu trgovine ženama u cilju prinude na prostituciju), i narkokriminal (u svom najčešćem obliku šverca narkotika).^{*} To se vidi i iz gotovo idealne proporcije geografske rasprostranjenosti narkokriminala kao dominantnog pojavnog oblika organizovanog kriminala na Kosovu (tabela br. 1).

S druge strane, iz narednog prikaza se uočava da je u strukturi opojnih droga čiji se ilegalni promet vršio na Kosovu tokom 2009. godine, dominirala marihuana koja se, po prirodi stvari, proizvodi “na domaćem terenu”, tj. na samom Kosovu ili u zemljama iz neposrednog okruženja (npr. u Albaniji) i koja je bila zastupljena gotovu u polovini ukupnog broja slučajeva.

^{*} http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf

^{*} I različiti regionalni i međunarodni izveštaji o Kosovu ističu ova dva oblika organizovanog kriminala kao dva najunosnija oblika nezakonite krivične delatnosti.

Dijagram 2: Pregled vrste i količine zaplenjene droge za 2009. godinu (podaci Odeljenja za borbu protiv droga Kosovske policije).*
Vrsta konfiskovanih droga

Ovakvi rezultati su očekivani i zato što koindiceraju sa ranijim rezultatima u borbi protiv tzv. narkokriminala. Pokazalo se, naime, da su produkti kanabisa (hašiš, marihuana) sve značajniji faktor tržišta droge na Kosovu. To se uočava i iz činjenice da su, na primer, samo u toku 2004 godine Kosovska policija i UNMIK otkrili su i uništili 12 polja kanabisa.

Heroin prema podacima iz raspoloživih studija, a u svetlu dostupnih informacija o akcijama zaplene droge na Kosovu, jeste najprofitabilnija vrsta droge na “tržištu” Kosva i šire, pri čemu se da jedino koordiniranim i usklađenim akcijama na međunarodnom nivou mogu organizovati zaplene velikih količina ove opojne droge, i to kako u zemlji tako i u inostranstvu. Međutim, sudeći po procenama međunarodnog faktora o znatnim količinama heroina koji na putu ka zapadnoj Evropi “prelazi” preko Albanije i Kosova, ove zaplene su još uvek na osrednjem nivou.

S tim u vezi, zanimljivo je, na primer, da je tokom 2003 godine, a u vezi sa istragama sprovedenim na Kosovu, u inostranstvu zaplenjeno oko 52 kg heroina, i to uglavnom u Italiji i Bugarskoj. Međutim, tokom 2004 godine, u vezi sa istragama sprovedenim na Kosovu, u inostranstvu zaplenjeno gotovo deset puta više heroina (oko 504,5 kg) - uglavnom u Austriji, Nemačkoj, Italiji, Švajcarskoj, Srbiji, Bugarskoj i Albaniji.

Takođe je zanimljivo da je količina zaplenjenog heroina na Kosovu tokom prve decenije XXI veka bila u stalnom porastu, od gotovo simboličnih 0,82 kg u 2001. godini do 46,78 kg u 2003 godini (tabela 1).

* Dostupno na: http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf

Tabela 1: Pregled količina opojnih droga zaplenjenih na Kosovu*
(* januar - maj 2006)

Opojne droge	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.*
Heroin (kg)	0,82	6,11	46,78	23,28	36,48	5,81
Hašiš (kg)				0,95	0,21	0,26
Marihuana (kg)	30,72	48,05	30,82	23,29	55,30	16,16
Kokain (kg)	0,04	1,41	8,48	0,01	3,79	
Amfetamini (kg)	0,03	0,02		12,00	13,12	
Ekstazi (komada)	4	50	40	56	39,5	
LSD (doze)	1					
Kanabis (biljke)				7 983	31 158	
Mak (biljke)						

Takva ocena izražena je u odgovarajućim dokumentima Saveta Evrope i drugih relevantnih međunarodnih faktora (na primer u okviru CARPO projekta). Naime, Savet Evrope je, zajedno sa konzorcijumom partnera iz Belgije, Finske, Italije, Mađarske, Slovenije, Španije, Švedske i Međunarodnom organizacijom za migracije, započeo ovaj projekt u maju 2004 godine, s ciljem obezbeđivanja odgovarajućih instrumenata za borbu protiv organizovanog i privrednog kriminala, a ukviru programa Jačanje kapaciteta policije u borbi protiv teških oblika kriminaliteta u jugoistočnoj Evropi (regionalni projekat CARDS) *

Po njima je Kosovo je sredinom prve decenije XXI veka bilo “ključna lokacija u reogionu za mnoge kriminalce iz jugoistočne Evrope... Tesne veze sa etničkim Albancima iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije i Albanije, kao i sa albanskom dijasporom, ove organizovane kriminalne grupe sa Kosova čini naročito efikasnim u trgovini, i to posebno drogama, i njihovom prebacivanju ka zapadnim trzistima...”*

Po takvim izveštajima je samo u 2004. i 2005. godini zabeleženo ukupno 265 krivičnih dela vezanih za opojne droge, sa 458 učinilaca, koja ne podpadaju pod organizovani kriminal. Između 2003. i 2005. godine pokrenute su istrage u četiri dugoročna predmeta međudržavnog kriminala vezanog za droge. Između juna i decembra 2003. godine, na Kosovu je zaplenjeno 38 kg heroína, dok je po 24 kg i 28 kg zaplenjeno u Italiji i Bugarskoj (a za koje se veruje da potiču sa Kosova), što ukupno iznosi 90 kg.

* www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARPO

* http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf

* www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARPO

Takođe su tokom 2004. i 2005. godine bile su pokrenute istrage u 20 dugoročnih predmeta, od kojih je u njih šest bilo potrebno ostvariti međunarodnu saradnju. Na osnovu ovih istraga, od januara do decembra 2004. godine na Kosovu je zaplenjeno 45,5 kg heroina, dok je još 504,5 kg zaplenjeno u Austriji, Nemačkoj, Italiji, Švajcarskoj, Srbiji, Bugarskoj i Albaniji (odakle se veruje da ova droga i potiče), što ukupno iznosi 550 kg heroina zaplenjenog u ovom periodu.*

S druge strane, i pored napora odgovarajućih stručnih službi (Direkcija za organizovani kriminal i dr.), te podataka i procena relevantnih međunarodnih faktora, još uvek je otežana analiza organizovanog kriminala na Kosovu i njegovo poređenje sa stanjem u drugim zemljama u svetu.

Tako se, na primer, u okviru zvaničnog izveštaja vezanog za pomenuti CARPO project navodi da je u 2003 i 2004 godini, registrovano ukupno 27 organizovanih kriminalnih grupa koje su učinile isto toliko (27) dela organizovanog kriminala. Ta krivična dela koja su se odnosila: na trgovinu drogom (15 slučajeva i grupa sa nekih 150 učinilaca), na trgovinu ljudima (82 slučaja, nije bilo organizovanih grupa, sa 83 uhapšene osobe), na organizovani kriminal u privredno-ekonomskoj sferi (3 neizvesna predmeta i grupe sa nekih 600 učinilaca), uz „nepoznate podatke o svim drugim vrstama kriminala”.*

Prema podacima dobijenim od međunarodnih tužilaca koji deluju pri Odeljenju za pravosuđe UNMIK, tokom 2005. godine bile su pokrenute istrage u ukupno 15 predmeta vezanih za krijumčarenje droge od strane organizovanih kriminalnih grupa sa preko 55 umešanih lica. U srednje velikim količinama, trgovci i krijumčari drogom koristili su turistička vozila sa austrijskim, nemačkim, srpskim, i švajcarskim tablicama kako bi prevezli između 7 i 32 kilograma heroina sakrivenog u svakom od vozila, uglavnom iz Albanije, na Kosovo ili sa Kosova u Italiju u Austriju.

Zakonodavstvo Kosova u pogledu trgovine ljudima ispunjava evropske i međunarodne standarde. Tako čl. 139.KZ Kosova za ovo delo propisuje osnovnu kaznu od 2-12 godina zatvora. U težim slučajevima predviđene su i strožije kazne, kao na primer u slučajevima trgovine maloletnim licima (3-15 godina), ako se trgovina vrši u okviru kriminalne grupe (7-20 godina), odnosno ako do trgovine dođe usled delovanja službenog lica u obavljanju svoje službene dužnosti (5-15 godina).

Za trgovinu ženama, Kosovo je u isto vreme i tranzitno područje i krajnje odredište, i to u početku zbog prisustva međunarodnih vojnih snaga a kasnije sve više i zbog domaće „klijentele“. Zbog toga je tokom maja 2005 . godine usvojen Kosovski plan akcije za borbu protiv trgovine ljudima, kao

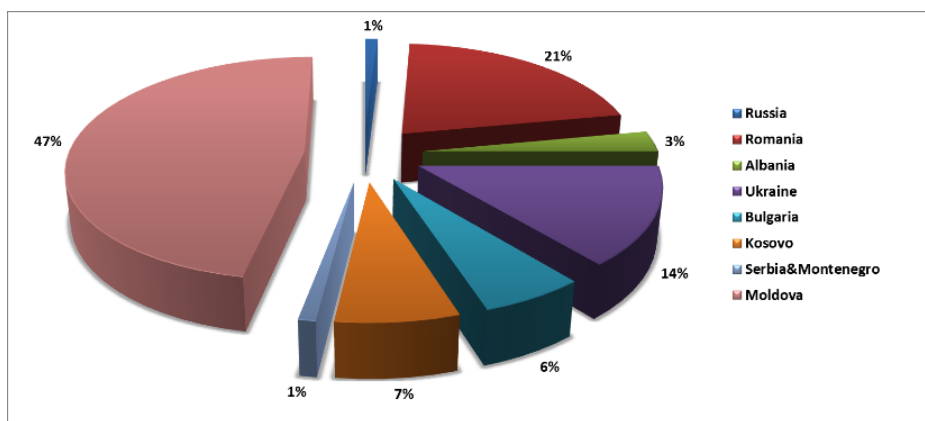
* Isto.

* http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf

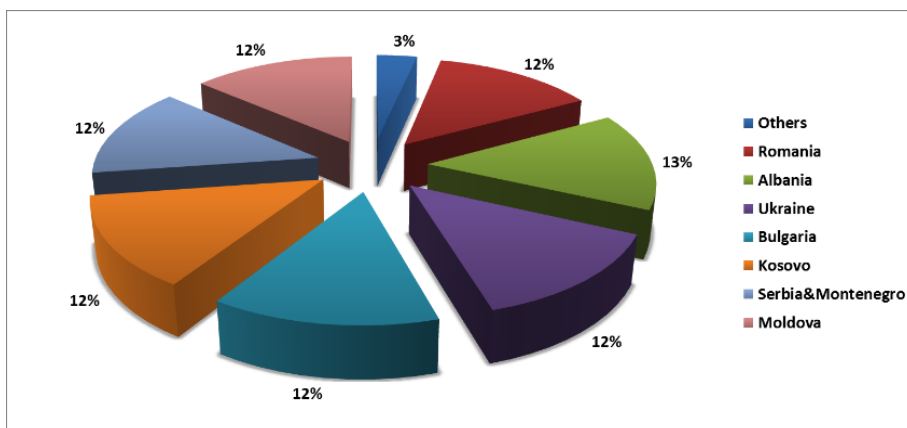
jedan konsolidovani okvir za sve akcije i aktere koji učestvuju u aktivnostima usmerenim na sprečavanje trgovine ljudima.

Najzad, iz dijagrama 4 i 5, koji pokazuju stanje jasno pokazuje da je većina žena žrtva trgovine ljudima u 2004. godini bila poreklom iz siromašnih zemalja istočne Evrope (Moldavije, Rumunije i Ukrajine). Takođe se uočava da je većina žrtava bila u starosnoj dobi između 18 i 30 godina, s tim da su jedna trećina njih maloletnice između 12 i 18 godina.

Dijagram 3: Pregled vrste i količine zaplenjene droge za 2009. godinu*

Dijagram 4: Pregled vrste i količine zaplenjene droge za 2009. godinu

O kriminalnim grupama i mrežama koje su delovale na Kosovu u ovom periodu postojale su samo oskudne informacije. Prema raspoloživim saznanjima, vezanim za pomenuti Izveštaj, „kosovske kriminalne grupe ne

* Isto

prezaju od upotrebe sile, preduzimaju zaštitne mere i aktivnosti kao što je kontra-nadzor, a imaju i kodirana i sofisticirana sredstva komunikacije, što sve skupa policiji otežava rad“. Pored toga, aktivnosti koje odnose na pranje novca obično su povezane sa trgovinom drogama.*

5. DRŽAVNA STRATEGIJA REPUBLIKE KOSOVO ZA BORBU PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Nacionalna strategija protiv organizovanog kriminala je struktuirana na takav način da jasno identifikuje ciljeve koji se trebaju ispuniti kako bi svi institucionalni mehanizmi se stavili u funkciju uspešnog sprečavanja i suzbijanja organizovanog kriminala na Kosovu, i bivajući partneri sa drugim međunarodnim zemljama i organizacijama u borbi protiv ove pojave putem međunarodne saradnje. Strategija pomaže razvoju i implementaciji politika jačajući institucionalne kapacitete protiv organizovanog kriminala na svim nivoima institucionalnog i društvenog organizovanja.*

Prema strategiji politike sprečavanja i kontrole organizovanog kriminala se trebaju bazirati na dubljem razumevanju toga šta predstavlja, prema međunarodnim standardima organizovani kriminal, koja je oblast delovanja, pretnje, metode operisanja, i trendovi zločina u jednoj određenoj državi ili regionu. Problemi organizovanog kriminala u kosovskom društvu trebaju da posvete posebnu pažnju posebno državnom, institucionalnom i društvenom mehanizmu, aktivno se anagažujući na sprečavanje i otkrivanje svih formi organizovanog kriminala. Prema ovom dokumentu, Republika Kosovo ulaže napore implementirajući poverljivu i realnu politiku da poboljša aktuelnu situaciju u oblasti vladavine zakona i da se delotvorno bavi suzbijanjem organizovanog kriminala u cilju progresa u pravcu euro-atlanskih integracija.

6. ZAKLJUČAK

Prisustvo grupa koje razvijaju aktivnosti organizovanog kriminala na Kosovu je evidentno, a takav je slučaj i u svim zemljama iz neposrednog okruženja i šire. Sigurno da su među najizraženijim formama organizovanog kriminala na Kosovu narkokriminal (u svom najčešćem obliku šverca narkotika), i trgovina ljudskim bićima (u vidu trgovine ženama s ciljem prinude na prostituciju). Uostalom i različiti regionalni i međunarodni

* www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARPO

* Izvod iz Državne strategije Republike Kosovo za borbu protiv organizovanog kriminala 2009-2012., Vlada Republike Kosovo, Priština 2009.

izveštaji o Kosovu ističu ova dva oblika organizovanog kriminala kao dva najunosnija oblika nezakonite krivične delatnosti.

Sigurno je da se u borbi protiv ova dva, ali i svih drugih vidova organizovanog kriminala značajni rezultati ne mogu postići ukoliko se ova borba ograniči samo na krivično gonjenje članova krivičnih organizacija. Neophodno je predvideti normative, organizacijske i tehničke mere za smanjenje i ometanje tržišta i remećenje logističkih puteva i struktura organizovanog kriminala. U suprotnom se može dogoditi da parcijalni uspesi organa krivičnog gonjenja u velikoj meri čak doprinosu „selekciji“ (eliminisanju konkurencije) među kriminalnim grupama.

Prema tome, primena zakona u oblasti sprečavanja i suzbijanja organizovanog kriminala na Kosovu je još uvek fragmentirana, tj. nedostaje joj kordinisanje i delotvorna međuinstitucionalna saradnja, kao i regionalna i međunarodna saradnja, što je osnovni preduslov za uspeh u borbi protiv ove pojave. Osim toga, Policija Kosova ima nedostataka u internoj koordinaciji menadžiranja informacija i kriminalističko-obaveštajne službe.

Jedinicama kriminalističko-obaveštajne službe lokalnog nivoa ne upravljaju direkcije za obaveštajnu službu i analizu zločina, i kao posledica sledi da je rad policije pod dominacijom lokalne kontrole i minimalne saradnje unutar organizacije. Šta više, ne postoji efikasna razmena informacija između centralnih jedinica koje se bave suzbijanjem organizovanog kriminala i direkcija za analizu zločina.

Zbog prethodno opisane situacije, Direkcija za analizu zločina nema uticaja na proces donošenja strateških odluka u vezi sa menadžiranjem informacija i suzbijanjem organizovanog kriminala, stoga jasno izgleda da je potrebno bolje organizovanje jednog nacionalnog modela da bi se obezbedila delotvorna razmena informacija u okviru policijskih jedinica.

Nesporno je da agencije za sprovođenje zakona, posebno kosovska policija (KPS) i Carina trebaju da razviju kapacitete za prikupljanje i razmenu informacija gradeći jedan institucionalni sistem. Takođe postoji nedostatak saradnje na međunarodnom nivou. To se najviše odražava na teškoće u implementaciji regionalnih programa, zbog nedostatka saradnje nekih država sa kosovskim institucijama.

U Kosovskoj policijskoj službi postoji nedostatak obučenog osoblja u oblasti kompjuterske forenzike, zakonskog prislušivanja, kompjuterskog kriminala, pranja novca, terorizma i drugih specijalizovanih oblasti. Broj tužilaca specijalizovanih (sa adekvatnom obukom) i namenjenih kriminalnim istragama u vezi sa organizovanim zločinom nije dovoljan. Institucijama odgovornim za sprečavanje i suzbijanje organizovanog kriminala nedostaje potrebna tehnička i tehnološka informativna oprema kao i prostor za rad. Nizak nivo dobrobiti osoblja takođe negativno utiče na efikasnost institucija odgovornih za suzbijanje organizovanog kriminala.

Obaveštajna služba, odnosno operativna informacija je preduslov za bilo koji uspeh u istragama. U tom smislu postoji nedostatak implementacije koncepta policija pod upravljanjem obaveštajne službe, kao i potrebno finansiranje tajnih operacija i adekvatnog tretiranja informacija. Neadekvatno održavanje, ograničen pristup kao i nedostatak jednog integrisanog sistema baze podataka je prepreka za razvoj i dokumentovanje istrage.

LITERATURA

1. Abadinsky H., 1988. Organised Crime, Nelsaon Hall, Chicago,
2. Albanese J. S., 2000. „The causes of organized crime“, Journal of Contemporary Criminal Justice, No. 4, Thousand Oaks,
3. Bay J., 1998. „Definition of Organized Crime in Europe Union: A Criminological Perspective“, Organized Crime and Prevention, Scandinavian Research Council of Criminology, Copenhagen,
4. Block A.; 1981. Chambilss W. J.: Organized Crime, Elsevier, New York; Oxford,
5. Bošković M., 1998. Organizovani kriminalitet – prvi deo: kriminološki i kriminalistički aspekti, Policijska akademija, Beograd,
6. Bošković M., 1998. Organizovani kriminalitet – prvi deo: kriminološki i kriminalistički aspekti, Policijska akademija, Beograd,
7. Bošković, M.: 2002. Kriminologija s penologijom (II deo) - Socijalna patologija, Pravni fakultet, Novi Sad,
8. Bošković, M.: 2002. Socijalna patologija, Pravni fakultet u Novom Sadu,
9. Dautbegović A., Teofilović N., Korajlić N., 2009. „Relacije korupcije i organizovanog kriminaliteta“, Ljudska prava, Časopis za sve pravno-političke probleme, Institut za ljudska prava, Pravni fakultet, Univerzitet u Sarajevu; br. 1-4.,
10. Đelmo, Z., Selimić, M., 2020. Upravno procesno pravo sa upravnom i sudskom praksom. Association Euro Connecta Sarajevo.
11. http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf
12. http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf
13. http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf
14. http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf
15. Izvod iz Državne strategije Republike Kosovo za borbu protiv organizovanog kriminala 2009-2012., Vlada Republike Kosovo, Priština 2009.
16. Konkretno oblike zločinačkih udruženja koja svrstavamo u tradicionalni, profesionalni i prilagodljiv tip u SAD, Italiji, Mađarskoj i drugim zemljama vidi u: Sačić Ž., 1997. Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb,
17. Korajlić, N., 2008. Kriminalistička metodika, Fakultet kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu,
18. Korajlić N., 2011. Kriminalistička metodika, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj,
19. Korajlić N., Muharemmi D., Ademaj X., Fjalori 2016. Terminologija Kriminalistike, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova, Priština,

20. Korajlić, N., 2012. Istraživanje krivičnih djela, Pravni fakultet, Sarajevo,
21. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., 2020. Uvod u kriminalistiku, na znanstvenim temeljima suprostavljanja kriminalitetu, Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“, Kiseljak,
22. Korajlić, N., Muharemmi, D., 2011. Heuristička kriminalistika, Pravni fakultet Kiseljak, Univerziteta Travnik,
23. Korajlić, N., Dautbegović, A., 2012. Osnovi kriminalistike, Univerzitet u Travniku, Travnik,
24. Kregar J., 2003. „Organized Crime as a Threat to Democracy“, Crushing Crime in South East Europe: a Struggle of Domestic, Regional and European Dimension, National Defence Academy, Wien,
25. Kresoja M., 2006. Kriminalistika za osnovno policijsko obrazovanje, Yugo-Pirs, Novi Sad,
26. Marinković D., 2010. Suzbijanje organizovanog kriminala: specijalni istražni metodi, Prometej, Novi Sad,
27. Marinković D., 2010. Suzbijanje organizovanog kriminala: specijalni istražni metodi, Prometej, Novi Sad,
28. Milošević M., 2003. Organizovani kriminal: zbirka propisa sa uvodnim objašnjenjima i napomenama, Službeni list Srbije i Crne Gore, Beograd,
29. Modly, D., Korajlić, N., 2002., „Kriminalistički rječnik“, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj,
30. Naples Political Declaration and global Action Plan Organized Transnational Crime, UN Crime Prevention and Criminal Justice Newsletter, No. 26/27,1995.
31. Paoli, L., Fijnaut, C., 2003. Organized Crime in Europe: Manifestations and Policies in the European Union, Beyond, Freiburg,
32. Pavišić B., 1991. Pojave savremenih zločina - savremeni međunarodni kriminalitet, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb,
33. [www.coe.int /t/ dghl/ cooperation/ economiccrime/ organisedcrime/ projects/ CARPO](http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARPO)
34. [www.coe.int /t/ dghl/ cooperation/ economiccrime/ organisedcrime/ projects/ CARPO](http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/CARPO)
35. [www.coe.int /t/ dghl/ cooperation/ economiccrime/ organisedcrime/ projects/](http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/)
36. http://www.kdi-kosova.org/publications/milionatepaligjshem_sr.pdf